

Grad Negova

EŠD 484

kraj Negova

časovna opredelitev 14. stoletje–1647

Odmaknjen od vseh večjih centrov se negovski grajski kompleks odlikuje po izredni postavitvi v naravno kuliso rahlo hribovitega sveta med Svetimi Tremi Kralji in Gornjo Radgono. Bogato poznorenesančno oblikovanje ga uvršča med enega najkvalitetnejših grajskih sklopov na ozemlju Slovenije. Grajsko jedro, ki ga kot visoka kulisa pokriva dolgo vzdolžno poslopje novega gradu, obdaja obzidje s strelnimi linami in tremi stolpi ter na vzhodno obzidje prislonjeno gospodarsko poslopje.

Nedvomno najstarejše je grajsko jedro, ki je v današnji pojavnosti iz leta 1612, po ohranjenih arhitekturnih detajlih pa njegovi začetki segajo v 14. stoletje. Tloris grajskega jedra ima obliko nepravilnega pravokotnika z večkrat zalomljenimi stranicami, kar je posledica neštetihih prezidav in dozidav. Objekt je enonadstropen in podkleten v severnem in zahodnem traktu. Štirje grajski trakti so razvrščeni okoli notranjega dvorišča, ki je polno slikovitih pogledov.

Drugi objekti v gradu, novi grad iz leta 1615, gospodarsko poslopje ter obzidje s stolpi, so pomembni kot arhitekturna masa s kvalitetnimi poznorenesančnimi kamnoseškimi detajli. Omembe vredna sta tudi portala v gospodarskem poslopiju, od katerih je eden zaznamovan z letnico 1647 in drugi s črkami M G Z T.

Masa tako imenovanega novega gradu, ki je danes ohranjen le v kletni in pritlični etaži, predstavlja arhitekturno kuliso pred vhodom v grajsko jedro. Na njegovi fasadi najbolj izstopajo veliki in mali renesančni portal ter kamnoseško izdelani renesančni okenski okvirji s kovanimi mrežami. Notranjost odlikujejo prostorne obokane kleti. V ohranjenem severnem stolpu je moč zaslediti nekaj utrdbenih lin, ki so iz faze utrjevanja gradu leta 1568. Decembra 1938 je požar uničil levi del strehe. Leta zanemarjanja in sovražen odnos do vsega, kar je bilo povezano s tujci in gradovi, v katerih so ti prebivali, ter pomanjkanje denarja so povzročili, da so leta 1939 porušili celo nadstropje, južni stolp z majhnim stolpičem zunaj obzidja, arkadna hodnika na zahodni fasadi, mostovž, ki je nadstropje povezoval z grajskim jedrom, vse oboke, tramovno konstrukcijo pritličja in notranji del opečnega zidu v pritličju južnega trakta. Le natančnejši ogled da slutiti nekdanjo izredno kvaliteto, ki se kaže v še ohranjenih kamnoseških arhitekturnih detajlih.

Kraj Negova, ki je v svetu poznan predvsem po negovskih čeladah, se v arhivih prvič omenja leta 1106 kot Negoinezelo. Grad v Negovi se omenja šele leta 1425. Sprva je bil v posesti Hansa Windenskega. Leta 1431 sta njegovi hčeri Ana Lihteneška in Katerina Vokersdorfska grad prodali svojemu stricu Viljemu Perneškemu. Leta 1488 je grad, ki je bil nenehno izpostavljen napadom, prešel v

Vischerjev bakrorez Negove iz okoli leta 1683, Topographia Ducatus Stiriae.

last Ogrov. Dve leti po smrti Matije Korvina leta 1492 je cesar Maksimilijan vrnil Negovo Jerneju Perneškemu, vendar takrat le kot zakupno last. Zadnji iz rodbine Perneških, Viljem Perneški, je zapustil grad leta 1532 svoji vdovi Mariji Gutenberski, ta pa je leta 1542 zapustila grad svoji sestri Katarini, soprogi Adama Trauttmannsdorfa. Grad je ostal v lasti rodbine Trauttmannsdorf vse do leta 1945. Večinoma so ga upravljali oskrbniki, rodbina pa je večji del prebivala na drugih svojih posestih v Avstriji in Češki. Po pripovedovanju naj bi imela družina, ki se je delila na avstrijsko in češko vejo, pred drugo svetovno vojno kar 23 gradov.

Stavbna zgodovina je raziskana le delno. Prvotni utrjeni grad je bil pozidan pred letom 1425, ko se prvič omenja naselje v povezavi z gradom. Vsekakor je pred tem obstajal utrjeni dvor na zahodni strani grajskega kompleksa. V 14. stoletju je imel obliko kastela. Obsegal je obzidano pravokotno dvorišče z enonadstropnim podkletenim utrjenim palacijem in samostojno stoječo grajsko kapelo na zahodu, enonadstropnim gotskim traktom na severu ter pritličnim traktom z bergfridom na vzhodu.

Naslednja obsežna gradbena faza se je začela po bojih z Ogrji okoli leta 1500, ko so grad temeljito prezidali in povečali. V četrto gradbeno fazo, tj. v drugo polovico 16. stoletja, spadajo gradnja renesančnega arkadnega hodnika, nadstropje vzhodnega trakta in renesančna predelava gotskega severnega trakta. V peto gradbeno fazo spadajo predelave, ki jih je izvedel na grajskem jedru Sigmund Friederich Trauttmannsdorf med letoma 1605 in 1612, ko so utrdili jugovzhodni in severovzhodni vogal grajskega jedra in k južni fasadi prizidali arkadni prizidek z razkošno in dekorativno poslikavo sob. V šesto gradbeno fazo spadajo gradbeni podvigi najpomembnejšega Trauttmannsdorfa, Maksimilijana Trauttmannsdorfa leta 1615, ki je z zidanim arkadnim mostovžem povezal grajsko jedro z novim gradom in v nadstropju sezidal razkošno plesno dvorano, ob zahodno stran novega gradu pa zgradil dve arkadni stopnišči, ki sta vodili v nadstropje s plesno dvorano gradu.

Letalski posnetek grajskega kompleksa v letu 2000.

Maketa grajskega kompleksa z rekonstruiranim novim gradom, ki jo je izdelal Igor Sapač leta 1995.

.....

K sedmi gradbeni fazi štejemo izgradnjo vhodnega portala v južnem obzidju z letnico 1633 in gospodarskega poslopja z letnico 1647. V osmi poznobaročni gradbeni fazi so v nadstropju grajskega jedra predelili nekaj velikih renesančnih prostorov in izdelali predelne stene z novim stavbnim pohištvo. V tem obdobju predelav večjih prostorov v manjše so zamenjali kvalitetne renesančne tramovne stropove z ometanimi stropovi z dekorativnimi robovi.

V domnevno deveti, zadnji gradbeni dejavnosti z začetka 20. stoletja so zamenjali dva renesančna portala v nadstropju severnega trakta grajskega jedra z dvema neuglednima vhodoma. Vhoda delujeta silno moteče in izstopata iz celotnega konteksta grajskega oblikovanja, ki sta ga najbolj zaznamovali gotika in renesansa.

Negovski grad, ki je sedaj v zelo slabem gradbenem stanju, je bil v zadnjih letih deležen le nekaj manjših gradbenih posegov, ki vsekakor niso bistveno prispevali k izboljšanju videza tega bisera med slovenskimi gradovi. V Sloveniji bi lahko našli le nekaj spomenikov, ki bi se po kvaliteti lahko primerjali z gradom v Negovi, pa kljub temu vse do nedavnega za njegovo obnovo ni bilo mnogo razumevanja, še manj pa denarja. Prav zaradi tega smo predlagali negovski grad za spomenik v državni lasti. Naš predlog se je izkazal za pravilen, saj je leta 2003 prišlo do pomembnega premika v zvezi s prenovo gradu. Tega leta je Ministrstvo za kulturo naročilo izdelavo gradbene dokumentacije za statično sanacijo in zunanjo vizualizacijo grajskega jedra in novega gradu. Pred-

Pogled na novi grad leta 2002.

.....

hodno smo že leta 2001 izdelali konservatorski program obnove jugozahodnega stolpa in obzidja, leta 2003 pa obsežen konservatorski program obnove grajskega jedra in delne rekonstrukcije novega gradu, ki je zajel zunanjo vizualizacijo delno porušenega objekta pred grajskim jedrom. Okvirni konservatorski program obnove celotnega kompleksa smo izdelali že leta 1994. Leta 1995 smo na podlagi predhodno podanih kulturnovarstvenih pogojev in raziskav obnovili fasado vhodnega stolpa v podobo iz zadnje faze utrjevanja gradu z začetka 17. stoletja.

Leta 2005 je prof. dr. Bogomir Kovač izdelal Razvojni in poslovni načrt kompleksne revitalizacije gradu Negova, ki predvideva konservatorsko-restavratorsko prenovu stavbne dediščine, nove poslovne vsebine grajskega kompleksa ter turistično in poslovno oživljanje gradu. Ministrstvo za kulturo je zagotovilo finančna sredstva za prvo fazo prenove, ki bo zajela obnovo vhodnega stolpa, gospodarskega poslopja, jugozahodnega stolpa in dokončanje južnega obzidja, vključno s prezentacijo obrambnega hodnika. Obnova grajskega kompleksa, ki bo zagotovila rekonstrukcijo novega gradu in grajskega jedra, bo financirana iz evropskih strukturnih skladov ob le manjšem deležu naše države. Idejna zasnova izrabe za novi grad, vhodni stolp, gospodarsko poslopje, jugozahodni stolp in del obzidja je že izdelana, obnova objektov pa bo izvedena v obdobju med letoma 2006 in 2008. V obdobju od leta 2008 do leta 2010 bo sledila prenova grajskega jedra, severozahodnega stolpa in preostalega dela obzidja, ki bo prav tako kot novi grad financirana iz evropskih strukturnih skladov ob le manjšem deležu naše države. Idejno zasnovo za gospodarsko poslopje, oba stolpa in rekonstrukcijo novega gradu je izdelal projektantski biro Gea Consult iz Škofje Loke.

V gospodarskem poslopiju je projektant u.d.i.a. Aleš Hafner skladno z željami krajevne skupnosti in Občine Gornja Radgona izdelal izrabo gospodarskega poslopja, v katerem bodo poleg grajske trgovine in sanitarij še prostori, ki bodo služili krajevni skupnosti pri oživljanju njene dejavnost. Sanitarije za invalide je projektant namestil v pritličje ob stopnišču, ki vodi na podstrešje; to je razen sanitarij, zaenkrat ostalo še neizkoriščeno.

Obnova gospodarskega poslopja kot prvega objekta v okviru temeljite prenove celotnega kompleksa ni bila naključna, saj je to narokovala pozicija gospodarskega poslopja tik ob vhodu v grajski kompleks. Uresničena je bila želja krajevne skupnosti, da se kar najbolj vključi v oživljanje gradu, in poudarjena njena vloga, ki je pri tako velikem in zahtevnem projektu izrednega pomena.

V vhodnem stolpu bo informacijski center s prodajo kart v pritličju in pisarno turističnega centra v nadstropju. V jugozahodnem stolpu bo v pritličju žganjekuha in v nadstropju razstavišče zelišč. Na delu južnega obzidja med novim gradom in jugozahodnim stolpom bomo rekonstruirali obrambni hodnik, ki bo vodil v naravnost v nadstropje stolpa z razstavo zelišč.

V delno rekonstruiranem novem gradu bodo gostinski prostori in prostori za kongresni turizem. V grajskem jedru predvidevamo hotelske sobe najvišje kategorije ter muzejske prostore v južnem traktu in grajski kapeli.

NEVA SULIČ UREK

fotografiji: stran 128 SREČKO ŠTAJNBAHER,

stran 129 SMILJAN SIMERL